

УДК 346.14+346.9

Євген Таликін,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри господарського права

Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля

ОЗНАКИ ГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЯК СУДОВОЇ ФОРМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ

У статті йдеться про систему ознак господарської процесуальної форми, котрі притаманні їй як одному з видів судової процесуальної форми. Автор узагальнює досвід ряду теоретичних праць та на підставі загальних положень формує свій погляд на спільність ряду якостей, що відрізняють судову процесуальну форму від інших форм захисту прав та інтересів. Також у статті аналізуються умови використання загальних ознак для подальшого окреслення специфіки господарської процесуальної форми.

Ключові слова: форма, процес, ознака, захист, універсальність, правосуддя.

Дослідження господарської процесуальної форми посідає одне з провідних місць у науці. Складність та змінюваність об'єкта розгляду обумовлює наявність різноманітних підходів до вивчення зазначеного явища. В теоретичних напрацюваннях відсутня єдність з приводу загальних позицій та окремих складових господарської процесуальної форми. Нетривалий час існування, наявність у світі різноманітних способів організації вирішення господарських спорів, конкуренція з традиційними судовими формами вказують на підвищену актуальність обґрунтування теоретико-правових засад господарської процесуальної форми.

Господарська процесуальна форма досліджувалась у працях значної кількості вчених. Варто згадати таких процесуалістів, як О. А. Беляневич, С. В. Васильєв, О. М. Вінник, Г. Л. Дуднікова, К. І. Комісаров, А. А. Латкін, В. К. Мамутов, Б. М. Поляков, Д. М. Притика, Г. П. Тимченко та інших. Разом з тим, окремі аспекти потребують оновлення існуючих поглядів та конкретизації наукових положень. Зокрема більш детальному науковому дослідженню мають бути піддані ознаки господарської процесуальної форми. В умовах нестабільності господарської юрисдикції, конкуренції з цивільною та адміністративною судовими формами захисту, нестійкості критеріїв формування компетенції господарського суду навряд чи виправдане

зосередження тільки на специфіці господарської процесуальної форми та повне нівелювання загальних ознак судової форми. Адже в літературі обґрунтовано підкреслюється, що наявність ефективної, внутрішньо узгодженої системи форм, способів та процесуальних засобів захисту порушених суб'єктивних прав та охоронюваних законом інтересів, створення та підтримання якої слід розглядати як складову обов'язку держави щодо захисту прав суб'єктів господарювання, є важливою юридичною гарантією розвитку підприємництва і забезпечення правового порядку в сфері суспільного виробництва [1]. Правильним, з нашого погляду, буде шлях конкретизації спільних ознак та виділення особливостей обраного виду судочинства. Тому, з урахуванням складної ієрархії форм захисту, вважаємо найбільш корисним виявлення ознак, властивих усім судовим процесуальним формам, а далі на їхній основі — специфічних ознак, притаманних лише господарській процесуальній формі.

Метою статті є визначення ознак господарської процесуальної форми, притаманних їй як виду судової процесуальної форми.

У науці з приводу ознак господарської процесуальної форми висловлені різноманітні міркування. Найбільш авторитетною та поширеною позицією стали положення, котрі свого часу сформулю-

вав К. І. Комісаров і які визначили основу уявлення про ознаки процесуальної форми. До таких він відносив нормативність, беззаперечність, системність та універсальність [2]. Позиція К. І. Комісарова активно підтримується в науці, зокрема аналогічні думки висловили С. В. Васильєв [3], В. Д. Чернадчук, В. В. Сухонос, В. П. Нагребельний, Д. М. Лук'янець [4], В. В. Ярков [5].

Однак така позиція є далеко не єдиною. Запропоновані ознаки підлягають критиці з боку інших процесуалістів. Зокрема А. А. Латкін переконливо доводить, що запропоновані ознаки не є специфічними власне для процесуальної форми, їх можна віднести і до ознак процесуальної норми, процесуального законодавства в цілому [6].

Іншим компетентним підходом є погляд А. А. Мельникова, котрий розглядав сутність процесуальної форми через такі ознаки:

- 1) розгляд та вирішення справ здійснюється незалежними суддями;
- 2) розгляд справ здійснюється у відкритому судовому засіданні;
- 3) участь у процесі усіх зацікавлених осіб з обсягом процесуальних прав, котрі дають їм реальну можливість захисту, є обов'язковою;
- 4) існують інститути перевірки законності та обґрунтованості судових постанов;
- 5) законність і обґрунтованість самих рішень є обов'язковою вимогою [7].

Окреслена думка знайшла широку підтримку в процесуальній літературі.

Разом із тим, подібний підхід критикується окремими процесуалістами через змішування ознак та принципів, що зводить сутність процесуальної форми виключно до принципів процесуального права [8; 9].

Досить специфічною є позиція В. М. Горшеньова, який загальними ознаками процесуальної форми визначав поняття процесуального провадження, процесуальної стадії та процесуального режиму [10]. Однак з кваліфікацією вказаних правових явищ в якості ознак процесуальної форми навряд чи можна погодитися через те, що вони являють собою її структурні елементи.

У сучасній процесуальній літературі

також відсутня єдність у розгляді ознак господарської процесуальної форми. Зокрема Т. В. Сахнова вбачає ознаки процесуальної форми в нормативності, системності, формальній визначеності, динамізмі та стабільності [11].

На думку О. В. Єгорової, існують такі ознаки цивільної процесуальної форми:

- 1) призначення для впорядкування діяльності щодо здійснення правосуддя в цивільних справах;
- 2) закріплення цивільної процесуальної форми нормами цивільного процесуального права;
- 3) залежність цивільної процесуальної форми від системи принципів цивільного процесуального права;
- 4) надання процесуальних гарантій учасникам цивільного процесу;
- 5) системність цивільної процесуальної форми [12].

А. Р. Хакимулін вказує на існування досить широкого переліку особливостей або ознак процесуальної форми:

- 1) відповідність принципам процесуального права;
- 2) особам, що беруть участь у справі, надається система процесуальних прав та гарантій таких прав;
- 3) закон вичерпно визначає коло осіб, котрі мають право брати участь в розгляді спору;
- 4) кожен з учасників процесу володіє тільки йому притаманним набором процесуальних прав, посідає своє, суворо визначене місце в процесі;
- 5) дії кожного з учасників суворо регламентовані;
- 6) послідовність процесу характеризується стадійністю: стадії змінюються послідовно й у заздалегідь встановленому порядку;
- 7) цільова спрямованість процесу: процесуальна форма покликана гарантувати досягнення мети процесуальної діяльності — відновлення і захисту порушених суб'єктивних прав та охоронюваних законом інтересів [13].

Разом з тим, автор доповнює вказаний перелік та доходить висновку, що основною відмінною ознакою є те, що така форма є позовною за загальним правилом [14].

Деякі автори не посилаються на будь-які ознаки господарської процесуальної

форми, але виділяють її риси. Наприклад, В. С. Анохін відносить до рис господарської процесуальної форми:

- 1) визначеність законом;
- 2) винесення рішення на підставі доказування;
- 3) участь в розгляді справи осіб, зацікавлених у судовому рішенні [15].

Інші процесуалісти називають аналогічні фактори вже якісними особливостями [16].

І. В. Кананович викладає риси арбітражної (господарської) процесуальної форми, в якості яких пропонує вважати:

- 1) пов'язаність суду та інших учасників процесу в своїй діяльності правовими нормами;
- 2) рівність можливостей сторін у захисті своїх прав та законних інтересів;
- 3) нормативне регулювання послідовності, форми та змісту процесуальних дій;

4) дозволеність вчиняти учасникам процесу тільки ті дії, що передбачені процесуальними нормами [17].

Висловлена також думка про наявність в арбітражній (господарській) процесуальній формі таких характеристик:

- 1) законодавчої врегульованості;
- 2) імперативності правових норм;
- 3) обов'язковості участі в якості одного із суб'єктів арбітражного суду;
- 4) визначеності процесуальних дій нормами права;
- 5) правового характеру дій [18].

А. А. Латкін конкретизує ознаки арбітражної (господарської) процесуальної форми в категорії «вимоги», обумовлюючи вказаний підхід нерозривною єдністю форми та змісту процесуальної діяльності. При цьому ознаки процесуальної форми трансформуються у вимоги процесуальної форми до змісту процесу [19].

Отже, спектр наукових поглядів на ознаки господарської процесуальної форми є вельми широким, але не всі наукові здобутки відповідають сучасному стану та тенденціям розвитку господарської юрисдикції. В обраному аспекті дослідження, на нашу думку, одним із ключових моментів є визначення критеріїв виділення ознак господарської процесуальної форми, оскільки від точки відліку буде залежати напрям наукового пошуку та характер отриманих результатів.

У науці запропоновані певні методологічні підходи до формулювання ознак галузевої процесуальної форми. Зокрема О. В. Єгорова обґрунтовує, що в характеристиці ознак поняття «цивільна процесуальна форма» мають бути присутніми тільки ті, які: по-перше, є «загальними» ознаками, притаманними усій цивільній процесуальній формі як цілісному правовому поняттю; по-друге, мають характеризувати її не з позицій якості — поєднання позитивних та негативних моментів — а з точки зору її сутності (тобто «структури») [20].

З подібним підходом можна погодитися лише частково. Безсумнівно, справедливим є зауваження щодо необхідності врахування в якості ознак лише загальних характеристик. Однак отожднення сутності форми з її структурою та протиставлення якості видається нам надто категоричним. У питанні виділення ознак господарської процесуальної форми підхід має бути більш зваженим та гнучким, адже питання сутності та якості господарської процесуальної форми є тісно пов'язаними та взаємно обумовленими.

Важливим вихідним положенням є також те, що господарська процесуальна форма — це вид судової процесуальної форми і входить до цього більш об'ємного поняття. Разом із тим, господарська процесуальна форма входить до іншого кола об'єктів порівняння, виділеного за принципом спрямованості на захист прав та інтересів суб'єктів господарювання. Слід звернути увагу на зауваження, зроблене А. Р. Хакимулініним стосовно цивільної процесуальної форми, де вказані в науці ознаки навряд чи характеризують її як самостійне правове явище — більшою мірою ці ознаки мають застосування до загального поняття процесуальної форми [21]. Подібна теза буде справедливою і щодо господарської процесуальної форми.

Зважаючи на загальнофілософські засади визначення змісту поняття «ознаки», враховуючи, що поряд з ознаками господарської процесуальної форми існують інші її характеристики, а саме: властивості, вимоги, структура тощо, вважаємо доцільним виділення ознак господарської процесуальної форми в порівнян-

ні з іншими формами захисту прав та інтересів суб'єктів. У сучасній юридичній науці доводиться, що дієвість порівняльного аналізу пов'язується, зокрема, з правильним вибором об'єктів (порівнювати можна лише ті об'єкти, які зумовлені єдиними причинами їх виникнення або перебувають на одному рівні суспільного розвитку) [22].

У нашому дослідженні ми будемо виходити з того, що істотними ознаками господарської процесуальної форми є ті характеристики, що відрізняють її від інших форм захисту прав суб'єктів господарювання. Порівняння в рамках кола, обмеженого формами захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання, дозволяє виділити ті характеристики господарської процесуальної форми, що обумовлюють її ідентифікацію як такої. Разом із тим, обраний аспект наукового пошуку обмежує результат лише тими ознаками, що мають значення в рамках правового призначення господарської процесуальної форми, позбавляючись характеристик, притаманних їй в якості елементу інших класів, що мають розглядатися в рамках відповідних напрямів наукового пошуку.

У науці відсутній сталий підхід до визначення та класифікації форм захисту прав та законних інтересів. Серед форм захисту суб'єктивних прав та інтересів називаються такі: судова, альтернативна, нотаріальна [23], самозахист [24; 25], державні та недержавні форми [26], претензійна [27], форма третейського розгляду [28], змішана [29] тощо. Не входячи в складні суперечності з приводу питання, котре само собою вимагає окремого дослідження, зауважимо, що для мети нашої роботи зупинимось на найбільш достеменно визначених формах захисту, котрі, як правило, не викликають спорів у науці. Тому в якості об'єктів групи порівняння доцільно розглядати судову, адміністративну, нотаріальну, альтернативну форми та самозахист. Відповідно, специфічними ознаками судової форми будуть ті риси, котрі властиві їй та не притаманні іншим формам.

Теоретики процесуального права традиційно підкреслюють специфіку судового захисту. В науковій літературі вка-

зується, що судова форма захисту посідає пріоритетне місце серед форм захисту, існує постійно та носить універсальний характер [30; 31; 32; 33]. Своєрідну роль судової форми захисту Г. П. Тимченко пов'язує з такими моментами:

1) судова форма захисту являє собою діяльність судів, котрі є носіями судової влади відповідно до Конституції;

2) судова форма максимально пристосована до вирішення спорів, пов'язаних із порушенням чи можливістю порушення суб'єктивних прав та законних інтересів, оскільки діяльність судів з вирішення спорів відбувається в особливій процесуальній формі;

3) судова форма захисту носить універсальний характер, оскільки в судовому порядку може захищатися будь-яке суб'єктивне право та законний інтерес [34].

Із викладеним варто погодитися, зауваживши, що пристосованість до вирішення спорів внаслідок перебігу в процесуальній формі потребує само собою окремого пояснення і є явищем складним, результатом дії значної кількості факторів процесуальної форми.

Отже, судова процесуальна форма є *універсальною*, що проявляється в можливості захисту за її допомогою будь-яких прав та інтересів. Крім того, універсальність судової форми обумовлює її пріоритетність над іншими формами, адже вона може мати місце і після застосування інших позасудових форм вирішення конфлікту. Також універсальність судової форми вказує на стабільність її результату: судові рішення завжди є остаточним вирішенням справи, в той час як інші форми можуть набути такого характеру тільки за бажанням сторін конфлікту.

Науковці зауважують на самостійне значення арбітражної (господарської) процесуальної форми. Зокрема Т. А. Григор'єва веде мову про те, що арбітражна (господарська) процесуальна форма може бути використана для захисту суб'єктивних прав, котрі регламентуються іншими галузями права [35]. Додамо, що господарська процесуальна форма з успіхом використовується для усунення різного роду конфліктів у суспільстві — не тіль-

ки вирішення спорів, а й здійснення судового контролю, попередження правопорушень. Аналогічна ситуація спостерігається і в інших видах судочинства. Загальною тенденцією є те, що судова компетенція тягнє до розширення. Зв'язок між матеріальним та процесуальним правом конкретизується, поглиблюється його зворотний бік, а процесуальні механізми підлягають автономному удосконаленню. Основою розширення сфери застосування судової форми є досягнення нею такого рівня розвитку, котрий надає їй *самостійної правової цінності*. Інші ж форми захисту прав та інтересів більш обмежені матеріальним конфліктом, для усунення якого використовуються, тому говорити про їхню самостійність на сучасному етапі розвитку сфери захисту немає підстав.

На думку А. Н. Єрмакова, судова та адміністративна форми відрізняються владним характером повноважень органів та посадових осіб, котрі здійснюють захист [36]. Однак судова форма пов'язана не просто із здійсненням влади, а й з певною якістю влади, котра її здійснює. Сучасним соціальним стандартом є положення про те, що судова влада посідає рівноправне місце в суспільстві, а здійснення правосуддя є основною (якщо не єдиною) її функцією. Судова діяльність з позиції владного змісту характеризується системою підвищених вимог до суб'єктів її здійснення. Порядок формування і діяльності судів, гарантії їхньої незалежності, підвищена відповідальність — вказують на здійснення судового захисту не просто в рамках владних повноважень. Судова влада в царині постановлення індивідуальних рішень (власне діяльність, що охоплюється поняттям захисту прав та інтересів) є найвищою в державі. Рішення, прийняті при реалізації адміністративної форми захисту, підлягають судовому контролю і можуть бути змінені. Рішення ж судової влади не підконтрольні жодному іншому органу із владними повноваженнями. Використовуючи певну термінологічну аналогію, можемо висловитися, що владний характер судової форми захисту володіє вищою юридичною силою. Тому судова форма володіє такою ознакою, як *найвищий владний характер повноважень юрисдикційного органу*.

На відміну від інших форм захисту, судова відрізняється наявністю системи деталізованих правил процедури, розрахованих на постійне застосування. Окреслюючи специфіку судової форми захисту, Д. М. Фурсов вказує на найбільш регламентований порядок розгляду та вирішення спорів, заснований на конституційному закріпленні системи судових органів, котрий істотно відрізняється від інших форм захисту права [37]. Про це говорить і А. Р. Канюкаєва, вказуючи, що судовий захист прав та охоронюваних законом інтересів здійснюється в особливому, детально регламентованому законом порядку [38]. Також правильним є зауваження Г. П. Тимченка про те, що процесуальна форма має місце лише тоді, коли законодавством послідовно, всебічно, уніфіковано регулюється весь хід та умови розгляду юридичної справи, починаючи від порушення справи і закінчуючи винесенням рішення [39]. Тому наступною ознакою процесуальної форми є *регламентарний характер*.

Окремо слід зауважити, що вказана ознака стосується деталізації, повноти охоплення, стандартності, що відрізняють судову форму від інших. Однак вона не тотожна запропонованим у науці ознакам нормативності, формальної визначеності і тому подібних. Власне нормативність та формальна визначеність притаманні усім правовим явищам, оскільки є загальновизнаними ознаками права. В літературі піддаються справедливій критиці тези про те, що судова процесуальна форма встановлюється виключно законом, має суто імперативний характер [40]. Сучасні наукові дослідження доводять, що метод процесуального права часто можна характеризувати як імперативно-диспозитивний [41]. Подібні зауваження слід визнати доречними. За структурою джерел нормативного регулювання та рівнем імперативності процесуальні галузі права не істотно відрізняються від інших галузей публічного права. Питома вага таких джерел, як роз'яснення вищих судів та судова практика в процесуальних галузях права, навіть перевищує середню.

Для судової форми захисту характерним є також тісний зв'язок з поняттям

правосуддя, що є істотною характеристикою змісту такої діяльності. Традиційно саме правосуддя як діяльність з вирішення спорів є ядром, основою, невід'ємною рисою судової діяльності. Правосуддя в розрізі характеристики діяльності є поняттям об'ємним, що давно переросло свій технічний аспект і асоціюється з категоріями справедливості, належності, незалежності. В науці справедливо звертається увага на те, що правосуддя є міжнародним стандартом захисту, самодостатнім з позиції вимог захисту прав особистості та вимог правової держави [42], а судовий захист генетично пов'язаний з правами людини, тими цінностями громадянського суспільства, що є орієнтирами соціального розвитку та удосконалення суспільних відносин [43]. Інші форми захисту прав та інтересів подібного навантаження не несуть. Отже, судова форма захисту має ознаку *реалізації соціального, ідеологічного стандарту справедливості*.

Таким чином, ми вважаємо, що судовій процесуальній формі захисту в аспекті системи форм захисту прав та інтересів притаманні такі ознаки:

- 1) універсальність;
- 2) самостійне значення;
- 3) найвищий владний характер повноважень юрисдикційного органу;

4) регламентарний характер;

5) реалізація соціального, ідеологічного стандарту справедливості.

На нашу думку, виділені ознаки характеризують судову процесуальну форму як збірну категорію, що об'єднує усі види судочинства, в розрізі її ролі і значення в суспільстві в порівнянні з іншими формами захисту прав та інтересів. Система процесуальних форм захисту являє собою складне комплексне багаторівневе утворення. Науковці справедливо стверджують, що процесуальні форми захисту прав та охоронюваних законом інтересів, з одного боку, є системою більш елементарних частин, її складових, а з іншого — виступають в якості компоненту більш широкої системи [44]. Як збірна категорія «судова процесуальна форма» об'єднує в собі різні види процесуальних форм, серед яких господарська процесуальна форма володіє притаманними тільки їй специфічними ознаками. Подальша деталізація запропонованих ознак, а також порівняння в рамках кола судових процесуальних форм сприятимуть формуванню об'ємної індивідуальної характеристики господарської процесуальної форми.

ПРИМІТКИ

1. Беяневич О. А. Про форми захисту прав суб'єктів господарювання / О. А. Беяневич // Українське комерційне право. — 2007. — № 8. — С. 62—69.

2. Комиссаров К. И. Последовательно прогрессивное развитие советского гражданского процессуального права / К. И. Комиссаров // Проблемы действия и совершенствования советского гражданского процессуального законодательства : межвуз. сборник науч. тр. СЮИ. — Свердловск, 1982. — С. 4—9.

3. Васильев С. В. Хозяйственное судопроизводство Украины : учеб. пособ. / С. В. Васильев. — Х. : Эспада, 2002. — С. 15—16.

4. Господарське процесуальне право України : підручник / В. Д. Чернадчук, В. В. Сухонос, В. П. Нагребельний, Д. М. Лук'янець. — Суми : ВТД «Університетська книга», 2006. — С. 26.

5. Арбитражный процесс / под ред. В. В. Яркова. — М. : Юристъ, 2002. — С. 20.

6. Латкин А. А. Процессуальная форма разрешения дел в арбитражном суде первой инстанции : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.15 / А. А. Латкин. — Самара, 2003. — С. 28.

7. Мельников А. А. Правовое положение личности в советском гражданском процессе / А. А. Мельников. — М. : Наука, 1969. — С. 28.

8. Чечина Н. А. Основные направления развития науки советского гражданского процессуального права / Н. А. Чечина. — Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1987. — С. 51—52.

9. Егорова О. В. Сущность гражданской процессуальной формы : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.15 / О. В. Егорова. — СПб., 2001. — С. 57—59.

10. Теория юридического процесса / под ред. В. М. Горшенева. — Х., 1985. — С. 85.
11. Сахнова Т. В. Курс гражданского процесса : теоретические начала и основные институты / Т. В. Сахнова. — М. : Волтерс Клувер, 2008. — С. 47.
12. Егорова О. В. Зазнач. праця. — С. 42.
13. Хакимулин А. Р. Особенности механизма судебной защиты субъективных гражданских прав и охраняемых законом интересов в исковом процессе : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.15 / А. Р. Хакимулин. — Ярославль, 2004. — С. 81.
14. Там само. — С. 82.
15. Анохин В. С. Арбитражное процессуальное право России : учебник / В. С. Анохин. — М. : Владос, 1999. — С. 4.
16. Арбитражный процесс : учеб. пособ. / под ред. Р. Е. Гукасяна и В. Ф. Тараненко. — М. : Юрид. лит., 1996. — С. 16.
17. Кананович И. В. Арбитражный процесс: схемы и комментарии / И. В. Кананович. — М. : Юриспруденция, 1999. — С. 12.
18. Арбитражный процесс : учеб. для вузов / под общ. ред. Я. Фархтдинова [и др.]. — СПб. : Питер, 2003. — С. 18.
19. Латкин А. А. Зазнач. праця. — С. 28—29.
20. Егорова О. В. Зазнач. праця. — С. 44.
21. Хакимулин А. Р. Зазнач. праця. — С. 82.
22. Бигич О. Л. Порівняльне правознавство: природа та методологічне значення : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / О. Л. Бигич. — К., 2002. — С. 9.
23. Тимченко Г. П. Способи та процесуальні форми захисту цивільних прав : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Г. П. Тимченко. — Х., 2002. — С. 69.
24. Беляневич О. А. Про форми захисту прав суб'єктів господарювання / О. А. Беляневич // Українське комерційне право. — 2007. — № 8. — С. 62—69.
25. Антонюк О. І. Право учасників цивільних правовідносин на самозахист : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.03 / О. І. Антонюк. — Х., 2004. — С. 6.
26. Ермаков А. Н. Меры защиты в арбитражном процессуальном праве : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.15 / А. Н. Ермаков. — Саратов, 2002. — С. 30.
27. Абова Т. Е. Охрана хозяйственных прав предприятий / Т. Е. Абова. — М. : Юрид. лит., 1975. — С. 104.
28. Григорьева Т. А. Проблемы арбитражной юрисдикции в России. История возникновения и пути решения на современном этапе : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.15 / Т. А. Григорьева. — Саратов, 2002. — С. 157.
29. Вершинин А. П. Способы защиты прав в суде : дис. ... докт. юрид. наук в форме научн. докл. : 12.00.03 / А. П. Вершинин. — СПб., 1998. — С. 14.
30. Тимченко Г. П. Зазнач. праця. — С. 55.
31. Воложанин В. П. Несудебные формы разрешения гражданско-правовых споров / В. П. Воложанин. — Свердловск : Средне-Уральское книжное изд-во, 1974. — С. 33.
32. Осипов Ю. К. Подведомственность юридических дел / Ю. К. Осипов. — Свердловск : Средне-Уральское книжное изд-во, 1973. — С. 94—95.
33. Чечот Д. М. Субъективное право и формы его защиты / Д. М. Чечот. — Ленинград : Изд-во Ленингр. ун-та, 1968. — С. 53.
34. Тимченко Г. П. Зазнач. праця. — С. 67—68.
35. Григорьева Т. А. Зазнач. праця. — С. 158.
36. Ермаков А. Н. Зазнач. праця.
37. Фурсов Д. А. Предмет, система и основные принципы арбитражного процессуального права: современные проблемы теории и практики : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.04 / Д. А. Фурсов. — М., 2003. — С. 71.
38. Канюкаева А. Р. Система процессуальных форм защиты в российском праве : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / А. Р. Канюкаева. — Самара, 2009. — С. 103.
39. Тимченко Г. П. Зазнач. праця. — С. 55.
40. Латкин А. А. Зазнач. праця. — С. 26—29.
41. Паскар А. Л. Цивільні процесуальні правовідносини : структурно-функціональний аналіз : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.03 / А. Л. Паскар. — К., 2009. — С. 4.

42. Тимченко Г. П. Зазнач. праця. — С. 55.
43. Морозова Л. А. Государственно-правовые отношения в обновляющейся федерации / Л. А. Морозова // Советское государство и право. — 1991. — № 4. — С. 21.
44. Канюкаева А. Р. Зазнач. праця. — С. 14.

Талыкин Евгений. Признаки хозяйственной процессуальной формы как судебной формы защиты прав и интересов.

В статье излагается система признаков хозяйственной процессуальной формы, присущих ей в качестве вида судебной процессуальной формы. Автор обобщает опыт ряда теоретических работ и на основе общих положений формирует свой взгляд на общность ряда признаков, которые отличают судебную процессуальную форму от других форм защиты прав и интересов. Также в статье анализируются условия использования общих признаков для дальнейшего выявления специфики хозяйственной процессуальной формы.
Ключевые слова: форма, процесс, признак, защита, универсальность, правосудие.

Talykin Eugene. Signs of economic forms of procedural justice as a form of protection of the rights and interests.

The article describes the economic system of signs procedural form, distinguishing it from the civil procedural form. The author summarizes the experience of a number of theoretical studies and on the basis of general provisions form his views on jurisprudence, which is a major factor in the separation of specific features of economic procedural form. The article also analyzes the economic conditions of adaptation to the requirements of procedural form of economic relations.

Key words: form, process, sign, defence, universality, justice.